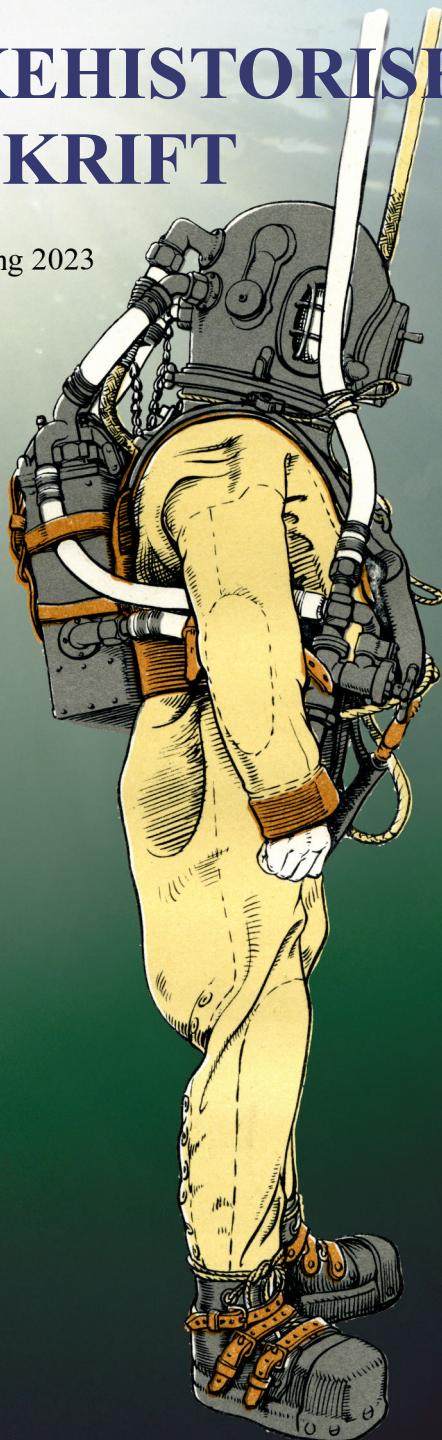
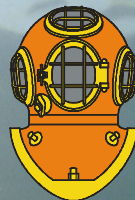
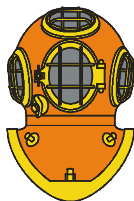

DYKKEHISTORISK TIDSSKRIFT

Nr. 77 - 27. årgang 2023

DYKKEHISTORISK TIDSSKRIFT

ISSN: 1397-6753

Udgivet af:
DYKKEHISTORISK
SELSKAB

Redaktør:
Sven Erik Jørgensen
Kirsebærvej 5
8471 Sabro
sej@hydrospace.dk

Korrekturlæsning: Finn Linnemann

Artikler, anmeldelser etc. som ønskes optaget i tidsskriftet sendes til ovenstående adresse.

Skrevet materiale bedes så vidt muligt afleveret digitalt og illustrationer som papirkopier, dias eller digitalt.

Oplag: 325 stk.

INDHOLD

Nyt fra selskabet.....	3
George Wookeys liv og verdensrekord-dykningen ved Ytre Arna ud for Bergen i 1956.....	4
Dykkerens spadserestok.....	17
Flyvrag i danske farvande.....	18
Model af en ”Dykker-Ponton”.....	24
Luftslangen.....	25
Mares Corallo automaten.....	29
Den dykkehistoriske samling.....	30
Danmarks første dykkermuseum.....	32
Generalforsamling 2023 i Ebeltoft...34	
HAENYEO – Havets kvinder.....	38
Slopkisten.....	39
Donationer.....	39
Arrangementer 2023.....	39

Forsidebillede:

Robert H. Davis Injector System (illustration fra Royal Navy Diving Manual 1943)

Følg med i selskabets kommende arrangementer på:
www.dykkehistorisk.dk

Nyt fra selskabet

Niels Bucka Mejlhede

Generalforsamlingen er vel overstået. Tak til Ebeltoft Marineforening som lagde hus til og tak til Gunnar for at arrangere generalforsamlingen. Vi vil gerne byde Karsten Søgaard Jensen velkommen i selskabets bestyrelse. Tak for de mange input for at skaffe flere midler til vores selskab. Et fyldigt referat af generalforsamlingen er angivet sidst i tidsskriftet.

Vores nye magasin er så færdigt, at det kunne indvies den 15. januar 2023. Ca. 30 medlemmer var mødt op og ud over at nyde de nye og betydelig bedre rammer for udstillingen, kunne de også nyde Gunnar Broges udsøgte catering med grillpølser samt øl og vand ad libitum. Er der medlemmer, der gerne og evt. i grupper vil besøge udstillingen, kan dette aftales med Gunnar Broge eller Sven Erik Jørgensen. Husk hvis I tager billeder, ønsker vi ikke, man kan Geoplacere billederne.

Som det fremgår af indlægget om generalforsamlingen, har vi åbnet op for ”Støttemedlemsskaber”, der typisk vil henvende sig til virksomheder inden for det maritime. Er der nogle af medlemmerne, der har en direkte adgang til beslutningstagere i en virksomhed, der kunne tænkes at ville støtte selskabets arbejde, vil jeg gerne høre om det.

Korrektion til artiklen: Dekompression af dykkere i Danmark - baggrund, metoder og tabeller i forrige tidsskrift.

I første afsnit 4. og 8. linje angives kvælstoffets partialtryk ved overfladen til 0,21 bar. Dette skal naturligvis være 0,79 bar.

Efter de mange input vedrørende økonomi på vores generalforsamling bør vi nok i fremtiden tænke i projekter, når vi har tiltag, vi ønsker støtte til. Dermed kan vi i højere grad søge fonde om finansiering.

Claus Tegne-Hansen, der er vores nye materielmester, har gjort et 2-boltsapparat dykbart og har herunder fremstillet et svinghjul til en lille fin 3-cylindret Knap pumpe. **Apparatet planlægges indviet ved en Dive In i Ebeltoft den 6. maj. Hold dig orienteret om dette arrangement og andre arrangementer på dykkehistorisk.dk.**

I bladet er der bl.a. en artikel om ”Flyvrag i danske farvande” samt andre gode artikler, god læsning.

Jeg vil gerne ønske alle en rigtig god sommer.

Siebe Gorman ca. 1875

George Wookeys liv og verdensrekord-dykningen ved Ytre Arna ud for Bergen i 1956

Vidar Fondevik og Bjørn W. Kahrs (Norsk Dykkehistorisk Forening)

Baggrunden for dykningen i Norge går tilbage til en fatal ubådsulykke for Royal Navy i 1951, hvor George Wookey deltog ved eftersøgningen som dykker om bord på *HMS Reclaim*.

I 50'erne blev udviklingen inden for dykningen stort set finansieret gennem militære programmer. Dybere dybdegrænser havde klare praktiske formål, og gamle rekorder stod for fald. Øgede ubådsaktiviteter, blandt de nationer, som vandt krigen, krævede et beredskab ved havarier. Det var først og fremmest ubådsredningen, der var drivkraften bag dykningens udvikling. Englænderne

havde haft ubådsredning på agendaen siden 1930'erne.

I 1948 satte Royal Navy Petty Officer (sergent) Wilfred Bollard en ny dybderekord til 164 meter med et 6-bolts Siebe Gorman apparat, hvor hjelmen var tilpasset "Davis injector system". Ådegassen var heliox, og heliummen var leveret fra USA. Denne rekord blev stående i 8 år - indtil stafetten blev overdraget Royal Navy Senior Commissioned Boatswain (seniorsergent) George Wookey i 1956. I oktober samme år satte Wookey en ny rekord, som først blev slået i 1961 af Hannes Keller med en dykning til 222 meter i Lake Maggiore. Hannes Keller

HMS Reclaim. På enkelte billeder har hun sejl. Disse stabiliserede båden og gav større fart. (George Wookeys samling)

Davis Injector System

Ved dykningens start forsynes dykkeren med atmosfærisk luft gennem slangen (A), og injektor by-pass ventilen (B) er drejet helt ud. Luften fylder hele apparatet med samme tryk, og luften løber gennem slangen (D) og undviger gennem hjelmens luftafgangsventil (C). Der er ikke flow gennem åndekalken.

Når der fra overfladen skiftes til heliox, drejer dykkeren injektor by-pass ventilen helt i bund. Nu kan gassen ikke løbe gennem slangen (D) men kun gennem slangen (E) og til injektoren (F). Flowet gennem injektoren skaber et undertryk i apparatkassen, som suger gas gennem slangen (G) og dermed gas fra hjelmens åndekalk, som

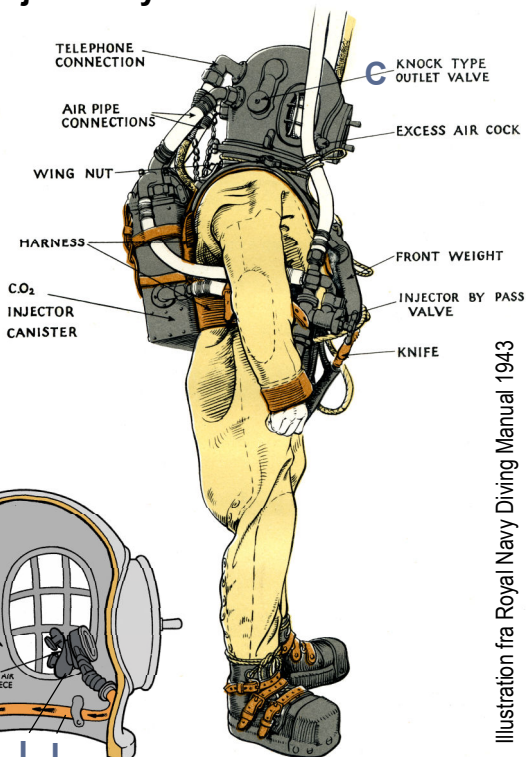
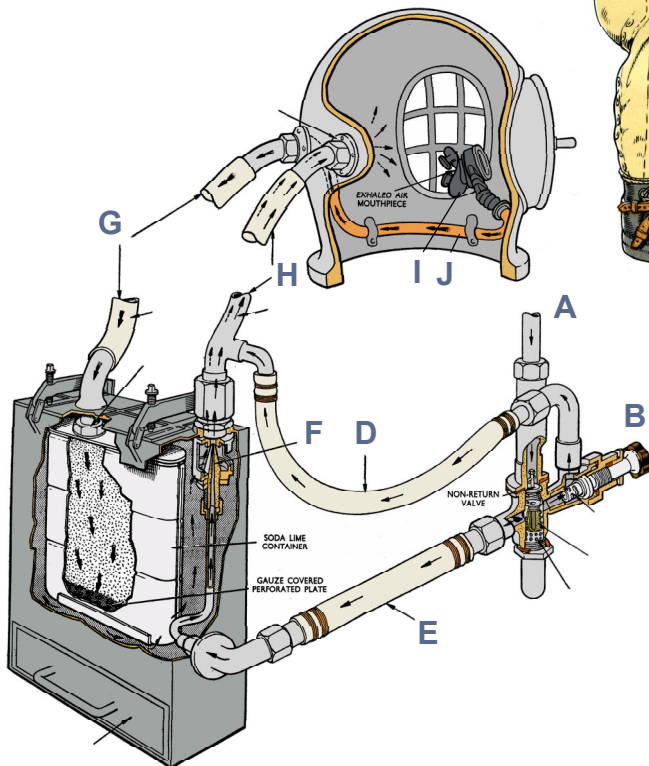

Illustration fra Royal Navy Diving Manual 1943

Farvelagt illustration fra Royal Navy Diving Manual 1957

rensere gassen for kuldioxid. Den rensede og den friske gas drives af injektoren gennem slangen (H) til hjelmens.

Dykkeren indånder gassen i hjelmens gennem mundstykket (I). Mundstykket leder dykkerens udånding via slangen (J) og direkte til slangen (G) således, at gassen i hjelmens ikke forurenes af dykkerens udånding.

dykkede dog ikke i tungt udstyr men i let udstyr. Wookeys dykning blev gennemført i Sørfjorden ud for Ytre Arna ved Bergen til 183 meters dybde med hjelmdykkerudstyr og lærredsdragt.

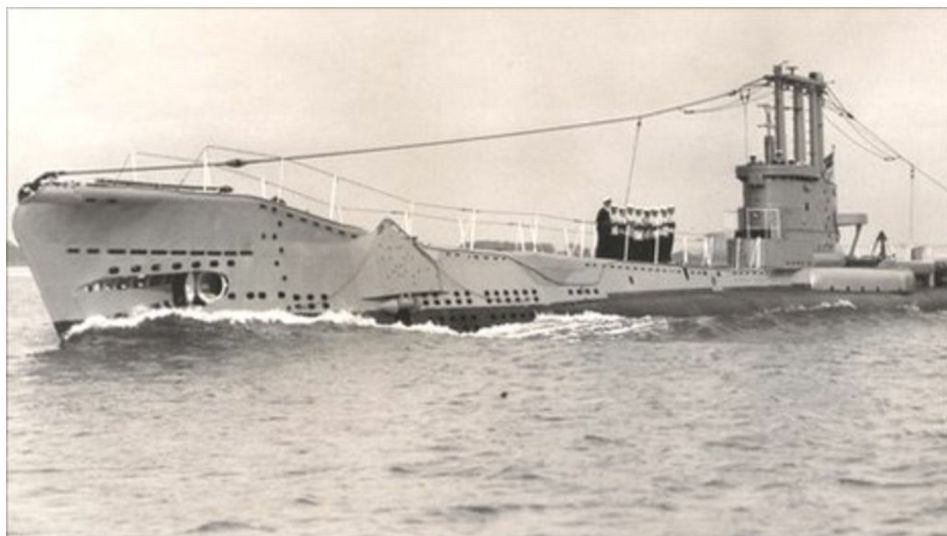
George Alan Morley Wookey blev født i Portishead nær Bristol i 1922. Vi ved kun lidt om hans opvækst, kun at faderen var købmand. Bare 16 år gammel lod han sig hverve til tjeneste i Royal Navy. Han gjorde tjeneste som boy seaman (mathelev) på den lette krydser *HMS Columbo* i Middelhavet, Singapore og Det Indiske Hav, før han kom til England for at gøre tjeneste i ubådene. Senere kvalificerede han sig som dykker på dykkerskolen *HMS Drake* i 1944. Royal Navy gav deres landbaser skibsnavn. Han tjenestegjorde som dykker på hangarskibet *HMS Venerable* indtil afslutningen af krigen. Herefter gennemgik han en uddannelse til math og blev beordret om bord på *HMS Defiance*, hvor han ledede oplæringen af mandskab, som skulle bemane X-craft miniubådene. Derfra kom han om bord i

HMS Reclaim – et specialskib for træning i eksperimentel dybdedykning med Heliox (Helium/ilt) blandingsgas. Han var om bord på *HMS Reclaim*, da ubåden *HMS Affray* sank i 1951 med 75 mand om bord, der alle omkom.

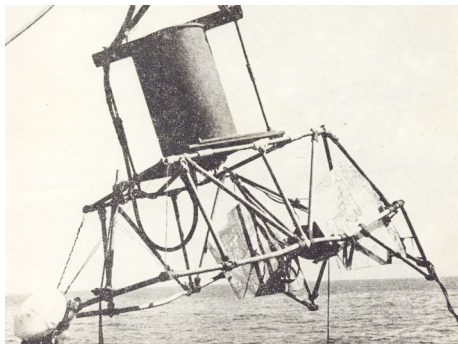
Affray katastrofen

Den 16. april 1951 stak ubåden *HMS Affray*, der var bygget under anden verdenskrig, til søs i Den Engelske Kanal på en øvelse. Ubådens besætning på 71 inkluderede ved øvelsen et hold på 23 kadetter, som skulle gennemgå en ubådstræning, samt en lille enhed Royal Marine-kommandosoldater. Sejlordren for *Affray* var fleksibel - kaptajnen havde frihed til at vælge et sted at landsætte kommandosoldaterne på den sydvestlige del af den engelske kyst. Soldaterne skulle anvende deres sammenklappelige kanoer, der var stuvet i særlige opbevaringskasser på dækket uden på trykskroget.

Herefter skulle oplæringen af de unge kadetter fortsætte i ubåden – træningen

HMS Affrey

TV kammeret. (George Wookeys samling)

skulle vare 7 dage. Ubådens daglige rapport var den 16. april sendt som normal kl. 2100 og havde indeholdt *Affrays* planlagte position klokken 12.00 den 17. april.

Den efterfølgende dag kunne operationscentret ikke komme i kontakt med *Affray*, og en storstilet eftersøgningsoperation blev iværksat. Eftersøgningen fortsatte i mange

uger i det, der viste sig at være noget af det værste vejr, der havde været på denne tid af året. I denne periode fik den 6. fregateskadre under kommando af kommandør Roy Foster Brown over 30 positive sonarkontakter. Alle kontakterne blev undersøgt - de fleste af dykkere og andre ved hjælp af et enkeltmands observationskammer udlånt fra Risdon Beazley i Southampton.

Eftersøgningsområderne blev udvidede systematisk, også områder, der tidligere var søgt i under dårligt vejr, blev undersøgt igen. I nærheden af et tidligere undersøgt område nord for øen Guernsey fik man den 14. juni en ny sonarkontakt i en dybde af næsten 300 fod (91 m). Det var nær Hurd Deep en kanal med klippehylder ned mod meget dybt vand, der blev brugt af ubåde.

Observationsklokken der blev anvendt ved eftersøgningen. (George Wookeys samling)

Den samme observationsklokke står i dag ved The Diving Museum i Goesport

Observationskammeret som blev anvendt ved dykningen til 1060 fod. (George Wookeys samling)

Endnu en gang satte *HMS Reclaim* en 4-punkts fortløjning. På trods af ekstremt kraftigt tidevand i området forlod en dykker hurtigt overfladen i observationskammeret, og selvom kammeret blev fejtet væk i den stærke strøm, før det nåede havbunden, rapporterede han at have set et langt hvidmalet rækværk. Dette var tydeligvis ikke et gammelt vrage. Da intet yderligere kunne opnås ved at dykke inden næste periode med slækt tidevand om ca. 6 timer, blev det besluttet at prøve et eksperimentelt undervandskamera, som på grund af sin skrøbelige, besværlige konstruktion og vanskeligheder med at håndtere det, havde ligget ubrugt ombord under de foregående ugers eftersøgning. Kameraets operatører var begge ombord, en af dem var Cdr. Lionel ("Buster") Crabb en velkendt dykkerpersonlighed, som mistede livet i 1956, mens han dykkede under den russisk krydser *Ordzhonikidze*, da den besøgte Portsmouth.

Kameraet blev forsigtigt sænket af en ivrig men skeptisk gruppe dykkere, mens Crabb og hans assistent bemandede videomodtagerens knapper på broen. Det var meget spændende, da det første billede blev observeret. Da kameraet svingede mod vraget, sås navnet YARFFA (Affray spejlvendt), inden kameraet blev fejtet væk af strømmen. Kameraet gav samtidig et meget kort billede af snorkelens position, der afslørede en åbenlys medvirkende årsag til katastrofen. Snorkelen så ud til at være næsten helt brækket af og den lå i en usædvanlig vinkel med snorkelventilen liggende på bunden ca. 10 meter fra brudstedet. Ubåden lå på styrbord side med en slagside på næsten 30 grader, som i løbet af de følgende måneder øgedes til omkring 40 grader.

Ubåden havde fået monteret en ny type snorkel, som pneumatisk kunne køres op til overfladen og give luft til maskinrummet. Dette forhindrede ubåden i at afsløre sin

position, når den skulle oplade de elektriske batterier. Snorkelens fastgørelse i trykskroget var ødelagt og havde forårsaget ulykken.

Det var dykkerne fra *HMS Reclaim*, der undersøgte ubåden og som senere bragte snorkel-systemet til overfladen for yderligere undersøgelser. Denne ubådsulykke accelererede udviklingen mod bedre redningsmetoder.

Denne ubådsklasse havde en maksimal operationsdybde på 500 fod (152 meter). Den nye Porpoise-klasse skulle kunne operere på 600 fod (183 meter). *HMS Affreys* tragedie havde aktualiseret behovet for at redde en ubådsbesætning på denne dybde. Royal Navy afprøvede også det amerikanske

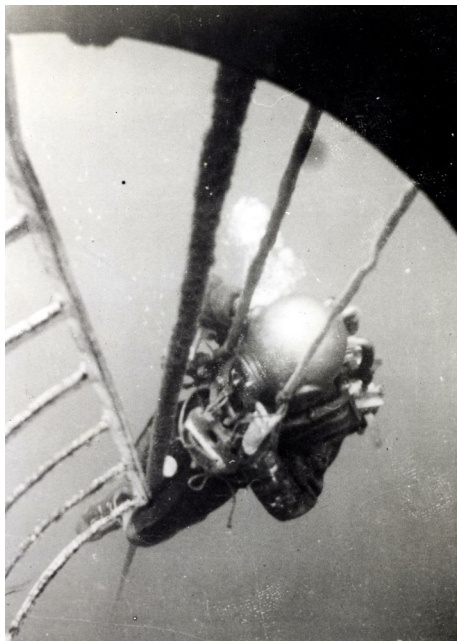
George Wokey på lejderen før rekorddykningen Læg mærke til håndtaget under hans højre hånd. Dette ses også på tegningen. Du skimter også slangen fra apparatkassen og til hjelmen. (George Wokeys samling)

redningskammer (Momsen/McCann kammeret), som US Navy havde brugt under redningen af ubåden *Squalus*'s besætning, men ubådstjenesten havde mere tiltro til fri opstigning (emergency ascent). Da man i 1954 fik bygget den 30 meter høje opstigningstank ved ubådsbasen *HMS Dolphin*, blev den frie opstigning udviklet som redningsmetoden for personel fra en ubåd.

Wookey kommer på meget dybt vand

Gennem to år var Wookey involveret i en større bjærgning af 6 pramme samt andet dykkerarbejde fra *HMS Safeguard*. Han deltog også ved den endelige test af Cox Gun, der er en undervands-boltpistol også kendt i Norge i forbindelse med ubådsredning og andet undervandsarbejde. Derefter vendte han tilbage til dykkerskolen *HMS Defiance* for at træne dykkere.

Tidligt på året 1956 blev han igen beordret tilbage til *HMS Reclaim*, Der skulle afprøves et nyt enmands observationskammer med en arbejdsdybde ned til 1000 fod (305 meter). Afprøvningen skulle først ske på lavt vand ved Isle of Mull i Skotland. Det var især nødudløsningsmekanismen til løftewiren, der blev grundigt testet. Udløsermekanismen fik kammeret til at flyde til overfladen uden brug af løftewiren. For at få dybt vand nok til yderligere test skulle man til Norge - til Sørfjorden ud for Ytre Arna, der i dag er en del af Bergen. Her blev kammeret sænket til dybder på mellem 400 og 1.060 fod (122 til 323 meter). I alt blev der udført 37 dyk. Det var George Wookey, der gennemførte det dybeste dyk til 1.060 fod med en time på denne dybde. Trykket gjorde, at pakningen til udgangslugen blev så komprimeret, at møtrikkerne på indersiden kunne drejes rundt med hånden. Som Wookey selv sagde om dette observationsdyk: "I øvrigt var dybden, der blev opnået for et enmandskammer, tilfældigvis en verdensrekord". Så det var den første verdensrekord.

Dykker ved lejderen der hænger under klokken. Billedet er optaget i Middelhavet med god sigt under vandet. (Deep Diving and Submarine Operations)

Ved udgangen af august samme år var et nyt sæt dekompressionstabeller blevet forberedt til dybder mellem 300 og 600 fod. *HMS Reclaim* gik til Fort William og testede tabellerne ved dykninger til 400 fod uden nogen tilfælde af dykkersyge. På ekspeditionen blev forskellige heliox gasblandinger også testet på moderate dybder for at se, om tabellerne var nøjagtige. Det var de ikke, og flere af dykkene blev dykkersyge. Nye tabeller blev derfor udviklet i flådens fysiologiske laboratorium og igen testet uden for Fort William i Skotland. I oktober 1956 var *HMS Reclaim* igen klar til den norske kyst.

Skibet ankom til Osterfjorden den 10. oktober og ankrede på dybt vand. Chefdykker Bob Linscott var klar til det første dyk. Der skulle dykkes til 450 fod (137 meter).

Dykkerklokken var af typen "Davis Submersible Decompression Chamber" og kunne rumme en tender og en dykker. Da dykkeren var klar på overfladen, blev klokken med tenderen i sænket til 220 fod (67 m.) hele vejen med atmosfærisk luft som åndegas. Linscott forlod overfladen og dykkede til planlagt dybde efter at have skiftet til Heliox på 120 fod (37 m.). Det første stop på vejen op var på 240 fod (73 m.). Næste stop var på 230 fod, hvorefter dykkeren gik op til klokken, hvor han ventede 10 minutter i vandet, inden klokken blev hævet til 210 fod, og han kunne kravle ind i den. Med bundlugen lukket fortsatte dekompressionen med luft som åndegas. Ved dekompressionens afslutning åndede dykkeren ilt fra en rebreather inde i klokken. På vej fra sidste stop til overfladetrykket fik tenderen dykkersyge. Han blev taget ud af klokken og overført til trykkammeret på dækket til behandling. Fire timer senere udviklede Linscott også trykfaldssyge og måtte behandles.

Vejret blæste op, og Lieutenant Commander (kaptajnløjtnant) Morty Drummond på *HMS Reclaim* besluttede at forlægge længere ind i fjorden til ud for Ytre Arna, hvor der blev ankeret med 3 ankre på 189 meters dybde. De havde mistet det fjerde anker længere ude i fjorden. Ankeret havde sat sig fast, og de kunne ikke få det fri, inden vejret tvang dem til at forlægge. Tabellerne blev samtidig forlænget og justeret af lægen Surgeon Commander (overlæge). Bill Crocker og videnskabsmanden Ray Hempleman, der var om bord, så eksperimenterne kunne fortsætte. Om morgenen den 12. oktober gik dykker Joe Helps i vandet. En platform, der skulle simulere et ubådsskrog, var blevet sænket til en dybde på 137 meter. Help skulle fastgøre en wire med en sjækkel til platformen inden for en bundtid på 10 minutter. Fem timer senere stod det klart, at dekompressionen var forløbet uden proble-

mer. Målet om at gennemføre et dyk til 183 meter (600 fod) var inden for rækkevidde. At dykningen ville finde sted om aftenen efter mørkets frembrud gjorde ikke noget. Uanset om det var dag eller nat, var det altid mørkt på denne dybde. Platformen blev sænket til 600 fod, og to tændte undervandslys blev sænket fra stævnen af *HMS Reclaim* til henholdsvis 260 og 600 fod.

Klokken 19.15 var alt klar. Ådegassen var blevet analyseret. Proceduren var at anvende atmosfærisk luft ned til 37 meter og derefter skifte til en blanding bestående af 9 % ilt og 91 % helium. Med alle forbedringer overstået og påklædningen afsluttet hang George Wookey nu lige under overfladen og ventede. Klokken med tender Geordie Clucas blev sænket lige ved siden af George. Han så luft strømme ud af den åbne bundluge for at holde vandet ude under nedsænkningen, og så hylede spillet, da farten steg, og klokken forsvandt ud af syne, og George begyndte sit dyk langs bundtovet.

Det tog mindre end et minut at glide langs bundtovet til 37 meter. Ordren "Stop - Fjern mundstykket og begynd at tælle" blev givet fra overfladen. Nu skulle den atmosfæriske luft udskiftes med Heliox. Efter at gasskiftet var foretaget, blev mundstykket sat i igen, og nedstigningen kunne fortsætte mod dykkerklokken, som hang i 67 meter. Kulden blev nu mærkbar. Kort efter skramlede dykkerstøvlene mod klokken, og Clucas vinkede til ham gennem bundlugen da Wookey gled forbi klokken. Opdriften i gastilførselsslangen gjorde, at han måtte tømme næsten al gassen ud af dragten for at blive negativ og komme længere ned mod lyset, som nu var synligt på 183 meters dybde. De sidste meter måtte han trække sig ned mod platformen, der skulle forestille en forlist ubåd, og han kunne melde "på bunden".

Opgaven bestod i at åbne og montere den sjækket, som den tidligere dykker havde sat fast, da platformen hang i 137 meters dybde.

Wookey påklædes før verdensrekord dykningen. (George Wookeys samling)

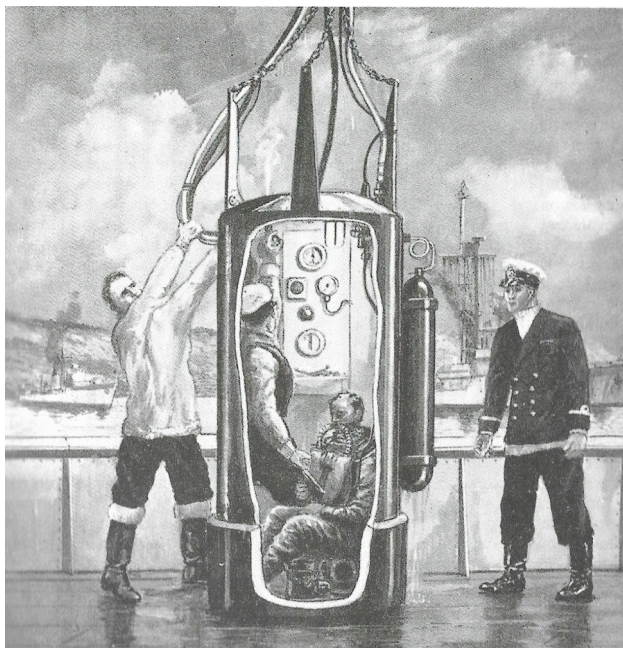
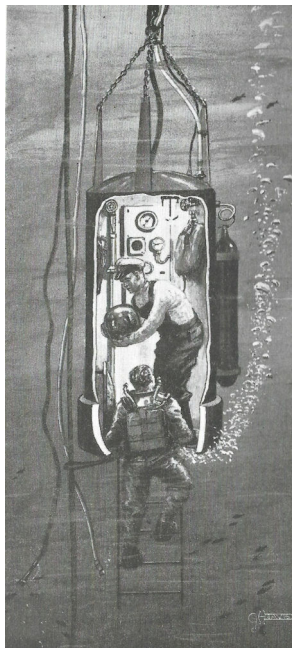
Kulden var nu til at tage og føle på og fingrene var følelsesløse. Men arbejdet blev udført, og han kunne melde; "job fuldført" til overflademandskabet. Kulden fik Wookey til at tænke, at de en dag ville opfinde en varmedragt. Ordren fra overfladen om at starte opstigningen kom, men han blev trukket ned. Telefonkablet var kommet under platformen, og han måtte arbejde for at frigøre sig for at begynde opstigningen til det første stop ved 260 fod (79 m). Dette tog 12 minutter. Nu var der stop for hver 10 fod, indtil han var på 220 fod. Her kunne han hænge i lejderen under klokken i de 10 minutter, stoppet varede. Klokken blev hejst op til 210 fod, og han kunne nu klatre op i klokken. Hjelmen blev taget af, gas- og kommunikationskabel blev skruet af og sluppet ud gennem bundlugen, så lugen kunne lukkes. Nu kunne Clucas sige: "Lad mig være den første til at gratulere dig George". Med bundlugen lukket kunne klokken

løftes op på dækket, mens dekompressionen fortsatte inde i klokken uanset trykket på ydersiden. Ved 30 fod begyndte Wookey at ånde ilt i et genåndingsapparat. Clucas åndede stadig atmosfærisk luft. Det sidste stop ved 10 fod virkede uendeligt, men varede kun 30 minutter. Nu blev trykket i klokken reduceret til overfladetrykket, men da Wookey rakte op for at løse klemmerne, der holdt den øverste luge, følte han smerte i armene og ryg. Clucas kravlede forbi ham og råbte, at de måtte få George ud af klokken. Fire arme løftede ham ud og fik ham ind i dekompressionskammeret på dækket sammen med Clucas, som også havde problemer. Efterhånden som trykket steg, forsvandt smerterne. Fem timer senere blev en vellykket behandling afsluttet.

George Wookey havde bevist, at det var muligt at yde assistance til en havareret ubåd på denne dybde, og for det blev han tildelt M.B.E. (Member of The British Empire). I

Dykkerkontrollen på HMS Reclaim. (George Wookeys samling)

Davis Deep Diving System. Tv. er dykkeren på vej op i klokken. Th. er klokken på dækket og dykkeren ånder ilt (Deep Diving and Submarine Operations)

løbet af 1957 blev denne dykkemetode dog afskaffet i Royal Navy. Risikoen blev anset for at være for høj for dykkeren. Den videre udvikling gik i stedet mod det, der er almindeligt for dykning, nemlig klokkedykning, som vi kender det i dag. Klokken sænkes til dybden og dykkeren svømmer ud af klokken i arbejdsdybden under observation fra meddykkeren i klokken.

Men som George så filosofisk sagde; "Det er det, man kalder fremskridt!"

Woockey fortsætter som dykker i Royal Navy

I årene efter blev han udstationeret som dykker og dykkerleder på mange opgaver. Han var dykkerinstruktør på Royal Navys dykkerskole på Malta. Her skulle han bl.a. undersøge en fatal dykkerulykke, der var sket ifm. skærebrænding i ubåd L36. Gas

fra brænderen havde samlet sig i ubåden og eksploderede. Dette var den første ubåd, han selv havde tjent på i 1943.

Han hjalp med at finde øvelsesraketter affyret fra en base på de Ydre Hebriderne i 1959. I weekenden ledte de efter et fragtskib *D/S Politician*, som 18 år tidligere var sunket med en ladning whisky. De fandt vraget og noget af whiskyen, som stadig kunne drikkes. Senere (1961) var han på Shetland og dykkede på en sovjetisk trawler, der var havareret her. Bl.a. hentede de radioudstyret. Han dykkede i Scapa Flow, blev udstationeret på New Zealand som dykkerinstruktør og vendte tilbage til Malta. Han var nu løjtnant, men mulighederne for forfremmelse var små, og han søgte sin afsked i 1964. Dette blev bevilget i september 1966. I mellemtiden havde han også været instruktør for forsvarets dykkere i Jordan.

Whiskyflasker fra D/S Politician. Historien er kendt gennem bogen og filmen "Whisky Galore". (George Wookeys samling)

MFV52 efter ombygning. (George Wookeys samling)

Patricia og George Wookey ved mindepladen i 2006. (Foto fra Kåre Segadal)

På Malta havde han købt en brugt 62,5 fods fiskebåd MFV52 og begyndt at ombygge den til en dykkerbåd. Han havde planer om at starte et dykkerfirma i Australien.

Tiden efter Royal Navy

I november 1966 var båden klar, og turen til Australien begyndte. Efter mange besværligheder kom de til Australien. Det blev til mange travle år i dykkerfirmaet, og Wookey gik på pension i 1984, hvor han fortsatte som konsulent og landmand i Witchcliffe. Gården var på omkring 250 hektar, og i 1991 kunne han flytte ind i et murstenshus på gården.

Wookey holdt et foredrag om sine verdensrekorddyk ved The Historical Diving Conference i 2004 og ved Bergen International Diving Seminar i 2006 - 50 år efter

dykningen. Mens han var i Bergen, blev der afsløret en plakette på land til minde om dykningen, det er stadig verdens dybeste dyk med et sådant udstyr. Wookey forærede Norsk Dykkehistorisk Forening en 12-bolts Siebe Gorman hjelm, som han havde anvendt i dykkerfirma i Australien. Den er udstillet hos NUI AS.

George Wookey døde i Australien i 2007. Han havde sendt den sweater, han havde båret under rekorddykningen og nogle bøger til en gammel ven, Phil Thurtle i England. Bøgerne var vandskadede, efter at George havde været involveret i et nærvædet havari. De indeholdt også en dedikeret bog. I bogen "Deep Diving and Submarine Operations" af Sir Robert H. Davis er der en hilsen til George fra Sir Robert selv. Phil mente, at disse ting skulle have en plads i foreningens dykkerhistoriske samling. Her får de deres

egen afdeling i forlængelse af de store glasmontrer i kantinen på Dykkeruddannelsen på Høgskulen på Vestlandet Skåleviksveien 60. Udstillingen er åben i uddannelsens åbningstid.

Kilder:

- George Wookeys foredrag i 2004
- David Strike: One Hundred Fathoms Down
- Robert H. Davis' "Deep Diving and Submarine Operations".
- Nekrolog i Historical Diving Times nr. 42

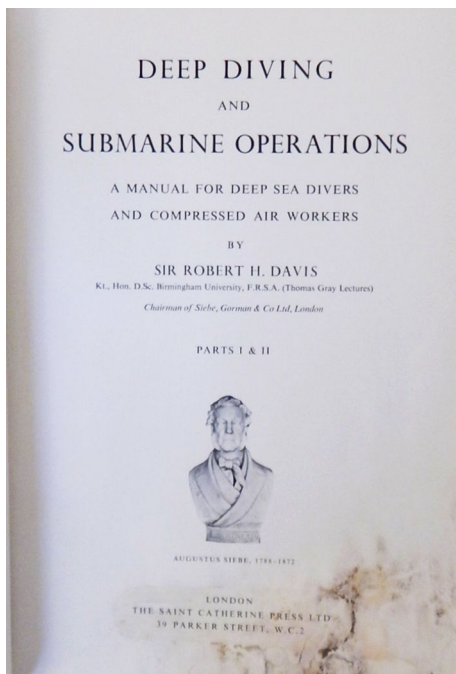

Hjelmen som Gorge Wookey donerede til foreningen.

To Mr. G. A. M. Wokey, R.N.
 With Robert. H. Davis
 Best Wishes
 14th November, 1956.

Sweatern som George Wookey bar under verdensrekorddykningen. Doneret til foreningen af Phil Thurtle.

George Wookeys vandskadede eksemplar af Deep Diving and Submarine Operations med dedikation af Sir Robert Davis til George Wokey. Doneret til foreningen af Phil Thurtle.

Dykkerens spadserestok

I 2014 donerede Arne Schierbeck en lille sølvhjelme til selskabet. Hjelmen er en flot og tro kopi af de åbne hjelme, som bl.a. Svitzer har anvendt fra 1843 og helt op til 1900-tallet. En sådan hjelm kan ses indmuret i facaden af Svitzers tidligere hovedkvarter i Kvæsthusgade og findes også i Søværnets Dykkertjenestes historiske samling og på Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg.

Hjelmen stammer fra boet efter dykker Charles Pedersen (1908 - 1945). Charles arbejdede under krigen på dæmningen ved kryolitminen i Ivigtut. Her blev han hvervet af U.S. Navy som dykker. Charles blev den 18. maj 1945 efter en mange timer lang dykning slem ramt af dykkersyge og døde den 20. maj på militærhospitalet i Key West Florida.

Sølvsmedearbejdet er ulasteligt og vinduerne på den kun 45 mm høje hjelm er ilagt glas. Hjelmen er ikke stemplet, så vi kender ikke sølvsmeden.

Gitret ved frontvinduet afslører, at den hjelm, sølvsmeden har set, har fået skåret de vandrette gitterstænger ud af frontvinduet.

Ligheden med de åbne hjelme som Svitzer anvendte er slående.

En plade med et gevindhul inde i hjelmen synes at vise, at hjelmen har været skruet på toppen af en spadserestok. Slidtagen på hjelmen synes at bekræfte denne anvendelse.

Hvem har mon gået med sådan en stok? Måske en fra Svitzers stab, måske en kaptajn eller en dykker af en vis status?

Flyvrag i danske farvande

Sven Erik Jørgensen

Lancaster bombemaskine (commons. wikimedia | Cpl Phil Major ABIPP. Open Government Licence v1.0)

Under anden verdenskrig skete der utallige allierede overflyvninger af dansk område. Det var typisk bombemaskiner, der havde til opgave at udlægge miner i Kattegat, Bælthavet og Østersøen eller jage tyske skibe her, nedkaste våben til modstandsbevægelsen eller som på deres vej mod mål i Tyskland lagde ruten over det sydlige Danmark. Endelig skete der i mindre grad angreb på tyske installationer i Danmark.

Tysk antiluftskyts og tyske jagerflyvere gjorde, hvad de kunne for at forhindre bombemaskinerne i at nå deres mål herunder at skyde dem ned, når de fløj retur til England.

Mere end 300 allierede bombemaskiner og nogle tyske fly blev skudt ned over dansk område¹, og mange af disse endte i havet, hvor de efter krigen var til gene for fiskerne, der fik ødelagt deres grejer i vrage.

For sten- og vragsfiskerne var disse flyvrag interessante. Dels indeholdt de metaller, som efter krigen var efterspurgt og derfor gav en god pris og dels var de forholdsvis simple at bjærge. Fly, der var landet på havet eller var forsøgt landet, kunne ligge i nogle få dele. Var flyene derimod styrtet i havet, kunne de ligge i utallige stumper, som dykkeren så måtte samle sammen. Fly med kendt position og fly, som fiskerne fandt med deres grejer, blev bjærget. Jagten på positionerne og opmærksomheden omkring flyvrage var stor. Flyvemaskinerne gav brød på bordet til mange sten- og vragsfiskerfamilier.

Vi må dog ikke glemme, at hvert flyvrag har været rammen om menneskelige skæbner. Mere end 1700 allierede flyvere mistede livet på dansk område, og 500 af disse forsvandt i havet. 1160 flyvere blev begravet i Danmark og hertil kommer mindst 80

LIST OF KIN LIST FOR CREW OF LANCASTER MK.III B.224
IN THE LIGHT OF 4/5th. AUGUST, 1944

176567 W/O. Norman Joseph IVARS. (C. of E.) - PILOT.

Next of Kin: Wife, Mrs. E. Evans,
5 Sidebottom St.,
Broylsden,
LONDON E.15.

1666375 Sgt. Douglas Arthur Patrick SNOXELL. (R.C.) - F/ENGINEER.

Next of Kin: Father, Mr. T.W. Snoxell, also sister, Mrs. D. Snoxell,
59 Tierney Road, 41 Burchell Road,
Streatham Place, Queens Road,
Streatham, Peckham,
LONDON S.W.2. LONDON S.E.15.

1577090 F/Sgt. Kenneth HUNTER. (O.D.) - NAVIGATOR.

Next of Kin: Father, Mr. W. Hunter, also fiancée, Miss M. Lacey, Weyman,
9 Frecheville St., c/o Sgts. Mess,
Stoveley, R.A.F. Station,
Mr. Chesterfield, Bruntingthorpe,
DERBY. MR. RUCBY.

1432592 F/Sgt. John Derrick HUNTER. (C. of E.) - AIR BOMBER.

Next of Kin: Father, Mr. J.H. Hunter,
6 St. Stephens Road,
Irenton,
Birkenhead,
CHESHIRE.

1549396 F/Sgt. John Ellis PEARH. (C. of E.) - W/O/IN.

Next of Kin: Father, Mr. E. Peam, also fiancée, Miss J. Proccardle,
29 Lyons St., 164 Porter Road,
Ashbourne Road, DERBY.

1473602 Sgt. Charles William VAIFE. (C. of E.) - AIR GUNNER.

Next of Kin: Father, Mr. H. Vaife, also friend, Mr. H. Routledge,
Tithe Farm, D. Sect. "D" Troop,
Black Hill, 511 W.L.L. Battery,
Mr. Thorne, NORWICH.
DORSET.

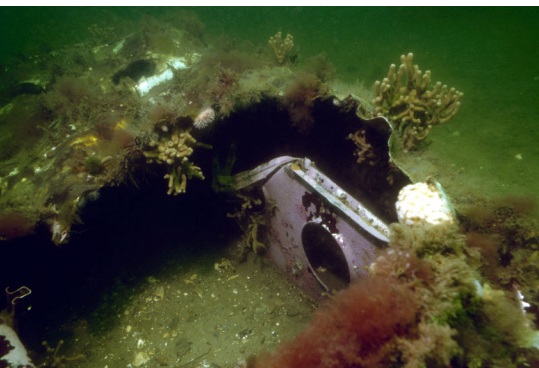
1352265 Sgt. Dennis CHILL. (C. of E.) - AIR GUNNER.

Next of Kin: Father, Mr. T. Chill,
7 Green Lane,
Scawthorpe,
DONCASTER.

A. J. Jones
Flight Lieutenant for Wing Commander,
Commanding, No. 44 (Rhodesia) Squadron.

Distribution.

C.C. R.A.F. Spilsb.
C.C. 55 Base.
Senior Acct. Officer, 55 Base.
C. of A. Spilsby.
Post Office.
C. of E. & O.P. Padre, Spilsby. (W/Ldr. Heap).
R.C. Padre, East Kirby.
C.M.C. Sergeants Mess.
R.A.F. Officers' Mess.
File, 445/701/447/F.1.

*Med årene bliver de flyvrage, der ikke blev bjærget eller kun delvis bjærget, integreret i havbunden. Her er det en del af en vinge og iltbodyholdere fra Lancaster JA713 syd for Tunø.
Foto Sven Erik Jørgensen*

flyvere, der blev skudt ned over Danmark, men blev begravet i andre lande ¹. Besætningerne var ofte ganske unge mennesker, som ved en nedskydning kom på deres livs prøvelse.

Et billede på www.arkiv.dk af en dykker, der angiveligt bjærgede en Lancaster bombemaskine, fik mig til at kontakte Sundsøre Lokalhistoriske Arkiv, hvor billedet og andre billeder fra bjærgningen skulle ligge. Bombemaskinen, der blev bjærget, var Lancaster III PB235, som Sundsøre Lokalhistoriske Arkiv har en helt speciel interesse i, og som arkivet tidligere har haft en udstilling om. Jeg besøgte arkivet i oktober måned 2022, hvor dygtige arkivarer hjalp med at finde de rigtige dokumenter frem. Der var ikke så meget om selve bjærgningen, men det var der til gengæld om besætningsmedlemmernes skæbne.

Avro Lancaster Mk IIIB PB235

Avro Lancaster Mk. IIIB – PB235 med ID KM-C, der tilhørte Eskadrille 44, lettede sammen med andre fly den 4. oktober 1944 kl. 17:24 fra Royal Air Force basen Spilsby i Lincolnshire. Maskinen var lastet med 4

stk. 600 pounds miner, der skulle lægges i Skagerrak området ². Besætningen på 7 mand var: Pilot Norman Joseph Evans (22 år), der havde gennemført 33 operationer over fjendtligt område, flyingeniør Douglas Arthur Patrick Snoxell (19 år), navigatør Kenneth Hunter (22 år), bombskytte John Derrick Harper (21 år), radiooperatør og skytte John Ellis Fearn (21 år), skytte Charles William Vause (21 år) og skytte Dennis Cahill (23 år).

47 Halifax og 31 Lancaster bombemaskiner deltog i minelægningsoperationen, hvor der skulle lægges miner i Kattegat og i Oslo fjorden. Flyene der skulle lægge miner i Kattegat fløj mod øst og ind mod Jylland.

De tyske radar havde spottet bombemaskinerne, da de var over Nordsøen, og da de passerede ind over vestkysten, havde tyskerne fået sendt en JU 88 natjager på vingerne og bemandet antiluftskyts. De fleste af bombemaskinerne fløj over den nordlige del af Hansted området. Enkelte maskiner tog en lidt sydligere kurs og blev beskudt af svært og middelsvært flak fra Hanstholm fæstningen. Om det var flak eller natjageren, der fik ram på Lancaster PB235,

er der delte meninger om. Såvel natjageren som antiluftskytset påberåbte sig at have nedskudt en Lancaster. Efter at være ramt fortsatte PB235 mod sydøst. Der var brand i maskinen, og fra landjorden blev der observeret fem faldskærme, hvoraf der var lidt i de tre af skærmene. I nærheden af Grettrup Strand faldt flyet lodret og eksploderede i luften umiddelbar inden det ramte vandet³. Klokkeren var da 20.35.

J. E. Fearn landede på en mark, hvorfra han kunne se lys i vinduerne i et hus i Floustrup. Da han kom til huset, var ca. 25 mennesker samlet til selskab. Værten Ove Vestergård kunne ikke engelsk og ringede til doktor Anton Rask i Selde. Rask hentede Fearn i sin bil. Rask vidste, at modstandsbevægelsen havde et skjulested med 4 tons våben i nabolaget, og det ville være en katastrofe, hvis tyskerne begyndte at søge efter flyveren. Med 25 personer der havde

mødt flyveren, var der ingen vej uden om at ringe til besættelsesmagten.²

Mens tyskerne var i Rasks hus, kom der budskab om, at en anden flyver Vause var blevet reddet op fra fjorden af fisker Jens Pedersen. Da Jens Pedersen familie havde set Lancaster styrtet ned i bugten, gik de ned til stranden, hvorfra de kunne høre en stemme kalde ude fra vandet. Jens og hans søn Anton fandt en lille båd og roede ud for at hente flyveren. Det var mørkt og svært at se noget, men så hørte de en fløjte, og snart efter fandt de flyveren og fik ham trukket op i båden. Han havde ligget en time i vandet og var noget medtaget af kulden. Også her var en masse lokale folk kommet til for at se flyveren, og risikoen ved at skjule ham var for stor og der blev ringet til besættelsesmagten. Tyskerne, der havde hentet Fearn, afhentede også Vause. De blev taget med til Skive og låst inde i Nordre skole.²

Alle allierede flyvere havde et kort over Europa, der var trykt på begge sider af en silkedug, med på togterne for det tilfælde, at de skulle have mulighed for at flygte til et sikkert område.

Dette kort gav J. E. Fearn til Anton Rask, inden tyskeren kom for at hente ham. (Sundsøre Lokalhistoriske Arkiv)

Bjærgning af Lancaster i Risgaards Bredning Foto Harry Andersen, Sundsøre Lokalhistoriske Arkiv

Dennis Cahill landede i vandet og blev den 7. oktober 1944 fundet i bugten af fiskerne Hans og Niels Peter Nielsen, der tog ham med til Strandby. Cahill ligger begravet på Strandby kirkegård.

Pilot Norman Joseph Evans blev fundet i vraket af PB235. Evans ligger begravet på Aalestrup kirkegård.

John Derrick Harper blev fundet af nogle fisker i Risgaard Bredning ud for Junget Øre den 20. juni 1945. Motorskibet Bjørn bragte Harper til Skive havn. Harper ligger begravet på Skive kirkegård.

Douglas Arthur Patrick Snoxell og Kenneth Hunter forsvandt i havet.

Krigsfangenskab

Fearn og Vause blev sendt til Dulag Luft ved Oberursel nær Frankfurt am Main til forhør, inden de blev sendt i krigsfangenskab

i Stalag Luft VII Bankau i Polen, hvorfra de senere blev befriet af russerne og vendte tilbage til England. ⁴

Bombemaskinen bjærges

De mange flyvrage bl.a. i Limfjorden generede fiskerne, de fik ofte ødelagt grejet, når det satte sig fast i de nedstyrkede fly. Dykker Harry Andersen i Nykøbing, der efter krigen ernærede sig som stenfisker fra stenfiskerfartøjet St. F. 1859, søgte Marineministeriet om tilladelse til at bjærg tre bombemaskiner hvoraf en lå i Lovns Bredning, en i Livø Bredning og endelig Lancaster PB235 i Risgaard Bredning. Han fik tilladelsen efter 3 uger og måtte betale 500 kr. for den, men så måtte han også beholde alt metallet. Våben, ammunition og sprængstoffer skulle han aflevere mod godtgørelse til højeste dagspris. ²

Vragene i Risgaard Bredning og Lovns Bredning blev lokaliseret og bjærget. Vraget i Lovns Bredning var relativt helt, hvorimod vraget af bombemaskinen i Risgaard Bredning var splittet i mange stykker. Da der kom dykker ned til vraget af PB235, fandt man i cockpittet liget af flyets pilot Norman Joseph Evans.²

Lancasteren i Lovns Bredning var lastet med brandbomber og Lancaster PB235 i Risgaard Bredning med miner. Miner og bomber blev sprængt, hvilket kunne høres i Hvalpsund og Grætrup og langs kysten. Det hævdede aluminium blev læsset på jernbanevogne og transporteret til omsmelting i Sverige.²

Flyet nord for Fur lod sig dog ikke umiddelbart lokalisere, og det blev senere fundet i Draaby Vig og bjærget.²

Stadig interesse for flyvrage

Den aluminium, der efter krigen var økonomisk attraktiv at bjærge, blev med tiden mindre interessant og er i dag ikke rentabel at bjærge. Interessen for flyvrage er dog stadig til stede, men nu er det ikke aluminiummet der eftersøges men rester eller spor efter besætningen.

England tog ikke sine faldne hjem efter 2. verdenskrig, det gjorde Amerika derimod, og amerikanske organisationer gør stadig et stort arbejde for at finde faldne amerikanere rundt om på de tidligere slagmarker og dermed også i danske farvande.

Via en sportsdykker blev Søværnets Dykkertjeneste (SDT) i 2021 opmærksom på, at der lå ueksploderede bomber i vraget af et amerikansk bombefly. SDT lokaliserede, flyttede og sprængte bomberne. Samtidig blev der gennem den amerikanske ambassade skabt kontakt til ”Defense POW/MIA Accounting Agency” (Defense Prisoner Of War / Missing In Action Accounting Agency eller DPAA).

En større del af lancasteren i Lovns Bredning var i et stykke og blev efter bjærgningen trukket ind til stranden. Foto Orla Jensen, Farsø

I 2021 involverede DPAA sig sammen med den frivillige amerikanske organisation Project Recover i en eftersøgning. I samarbejde med SDT blev det konstateret, at der ville være mulighed for at bjærge rester af besætningen, og året efter organiserede DPAA sammen med undervandsarkæologer fra Wessex Archaeology og frivillige fra Project Recover en civil bjærgningsoperation, hvor SDT deltog som rådgivere i forbindelse med ammunitionsrydning. Resultatet af bjærgningsoperationen er ikke offentliggjort endnu.⁵

Kilder:

1. Faldne Allierede Flyvere 1939-1945, Odense Universitetsforlag 1978
2. Dokumenter fra Sundsøre Lokalhistoriske Arkiv
3. <http://www.histsamling.dk/56267972.html> Flystyrkt 4. oktober 1944 Risgårde Bredning
4. Søren Flensted: Airwar over Denmark, <http://www.flensted.eu.com/1944137.shtml>
5. Oplysninger fra Christian Gammeltoft

Model af en "Dykker-Ponton"

Strandingsmuseet St. George i Thorsminde arbejder på en ny udstilling, hvor de tidligste dykninger indgår i temaet. Til brug for udstillingen har museet fået fremstillet denne model af Wedel Jarlsbergs dykkerponton. Se Bjørn Kahrs artikel "En dykkerudrustning anvendt i København i 1809" i DHT nr. 54.

Foto Strandingsmuseet St. George

Den flotte og meget detaljerede model er fremstillet af Poul Henrik Beck, Orlogsmuseets Modelbyggerlaug til Strandingsmuseet St. George, og er udført nøjagtigt efter tegningerne i Jarlsbergs skrift fra 1817 "Beskrivelse af en Dykker-Ponton udført i Aarene 1808 og 1809".

Foto Orlogsmuseets Modelbyggerlaug

St. Giles Divers' Edition Gin

Det måtte jo komme, en gin tilegnet dykkeren.

Gin er gennem de senere år blevet mere og mere populær specielt som Gin og Tonic. De mange producenter har beriget os med et væld af smagsvarianter.

Norwich Dry Gin Company sendte i 2017 en 57 % Navy Strength gin på markedet, der er tilegnet dykkeren. Ingredienserne er bl.a. Norfolk stranddild, Java peber, havtang, lakridsrod, kommenfrø, kamille og ikke at forglemme enebær.

Falder gin'en ikke i smag, er flasken da meget sjov.

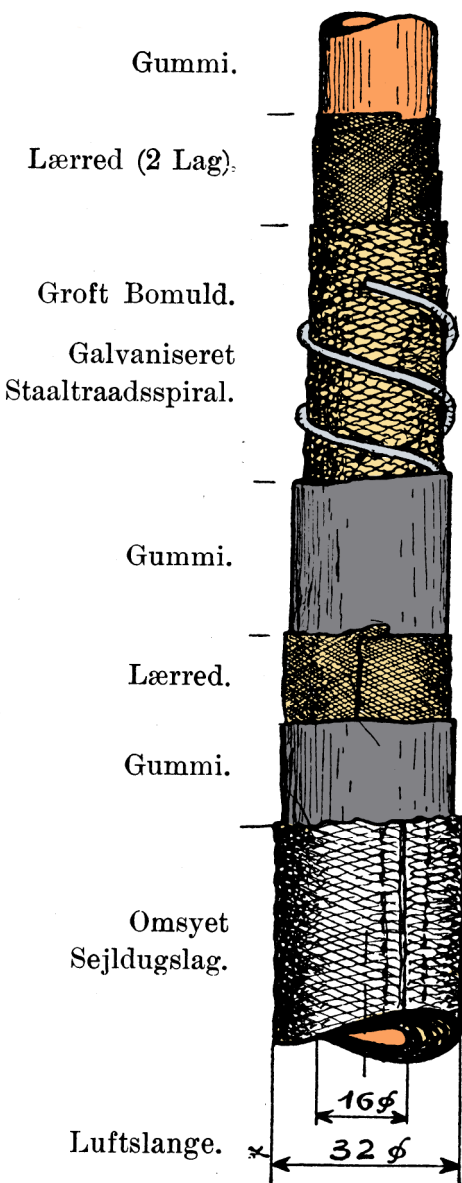
Luftslangen

Sven Erik Jørgensen

Umiddelbart er der ikke meget at sige om luftslangen, der forbinder dykkeren med luftpumpen – og så alligevel. Slangen skal være så fleksibel som mulig således, at den ikke unødigt hindrer dykkerens bevægelser. Den skal kunne holde til det tryk, dykkeren skal sendes ned på plus et sikkerhedstillæg. Den skal have en stor styrke således, at den ikke rives i stykker, selvom der hives hårdt i den, og endelig skal den ikke umiddelbart kunne klemmes flad således, at luftforsyningen til dykkeren afbrydes. Faktisk var de gamle luftslangers opbygning og fremstilling forholdsvis komplicerede.

Som kaptajnløjtnant J. Jegstrup skriver i "Lærebog i Dykning" fra 1938, er luftslangen en af de vigtigste dele af dykkerens udrustning, hvorfor den må fremstilles og behandles med særlig omhu.

Luftslangerne har da også voldt de første producenter af dykkerapparater problemer. Da vraget af Royal George, der lå sunket ved Spithead i det sydlige England, skulle fjernes, blev Colonel Pasley (oberst) fra the Corps of Royal Engineers sat til at lede operationen. Det var i tungdykningens barndom og apparater fra forskellige producenter blev afprøvet. Operationen var i væsentlig grad med til at accelerere udviklingen af dykkerapparaterne herunder også luftslangen. To af dykkerne John Smith og Hiam London klagede til Pasley over, at de ikke fik nok luft, når de anvendte Bethell's apparat. Dette fik Pasley til at åbne luftslangen. Den indvendige diameter der oprindeligt skulle være $\frac{1}{2}$ " var reduceret til kun $\frac{1}{4}$ ". Når dykkerne anvendte Sadlers luftslanger, fik de luft nok. Det viste sig, at Sadlers luftslange indvendigt var afstivet med en spiraltråd, og her var den indvendige dia-

Luftslangens opbygning (Lærebog i Dykning 1938)

meter ½". Om det var olie fra pumpen, der havde fået Bethell's slange til at kvælde op (udvide sig) vides ikke, men arealet var kun ¼ af, hvad det skulle være. ²

I Lærebog i Dykning angiver J. Jegstrup: "Slangerne består af vekslende lag af gummi og lærred.

Slangerne fremstilles såvel med indlagt bronze- eller fortinnet stålspiral som uden spiral. Spiralerne lægges bedst mellem gummi og lærredslagene, hvorved de på bedste måde beskyttes mod luftens og fugtighedens indvirkning.

Man skelner normalt mellem to typer, nemlig de lette eller de flydende slanger og de tunge eller de ikke flydende slanger.

Bronze- eller stålspiralen er ikke nødvendig af hensyn til trykket, men de beskytter slangerne mod sammentrykning og kinker.

Hvis de lette slanger anvendes, bør det kun være de slanger, der er nærmest dykkeren, hvorved undgås, at slangerne fisker sten, vragester og andre hindringer på bunden. Nærmest pumpen og overfladen bør benyttes tunge slanger, hvorved det lettere undgås, at slangerne kommer uklar af skruer o.l. samt, at strømmen får for stor magt over slangen".

Luftslangerne fandtes normalt i længer af 16 meter og var i hver ende forsynet med metalforskrutninger således, at de kunne skrues sammen til længere slanger og skrues på hjelmen og pumpen.

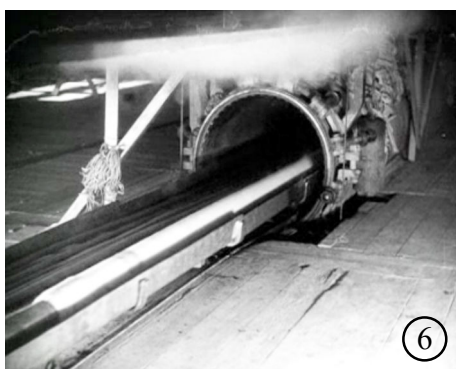
Fremstilling af slangerne

Billederne er fra en film om gummi-produktionen ved A/S Schønning & Arvé.

Billede fra bygning af Christian X bro i Sønderborg viser en dykker med en slange, der synker og en med en slange, der flyder. (Willy Jespens samling)

1. Rågummiet æltes i et valseværk og tilsættes her diverse kemikalier som bl.a. svovl.
2. Slangens indvendige gummikerne ekstruderes som et rør.
3. Rører trækkes i fuld længde over en stang, som kan drejes med et håndtag. Under drejning af stangen omvikles røret med de forskellige lag af lærred, gummi og en stål- eller bronzespiral.

4. Når alle lagene er viklet på, tages slangen af stangen.
5. Enderne af slangen formes. Enderne er uden stålspiral, således at slangen kan udvide sig, når slangestutsen monteres. Ligeledes er lærredet ikke ført helt ud til enden, således at der ikke kan trænge vand i lærredslagene.
6. Den sidste vulkanisering af slangerne sker ved damp og under et tryk på 3-4 bar i en lang autoklave.

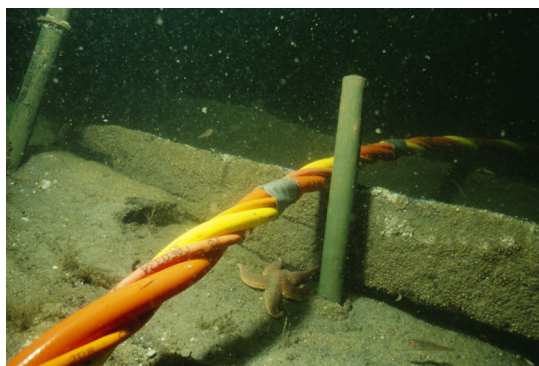
Efter at slangen er trykprøvet til 15 bar, er den nu klar til pakning og salg.

For at slangen kan anvendes til dykning, monteres der i hver ende slangeforskruning-

ger. En kammet stuts drives ind i slangen og fastholdes i slangen af en bændsel af bronzetråd, der vikles om slangen. Bændslingen omsyes med læder, således at der ikke er noget, der kan få fat i bændslet og rive tråden over. Endeligt kan hele slangen omsyes med lærred for at skærme gummi mod slid og sollyset.

Kilder:

1. J. Jegstrup: Lærebog i Dykning 1931
2. The Mechanics' Magazine Oct. 1839 – May 1840.
3. Willy Olsen "Historien om Dansk Gummindustri" 1995

I dag er dykkerens luft- eller åndegas-slange ofte en integreret del af den ombilical der udover åndegas, forsyner dykkeren med varmt vand til dragten, strøm til lys, kommunikation, videosignal og meget andet.

Til venstre et stykke gammel luftslange hvor bændslingen og omsyning med lærred ses. Under det yderste lag gummi ses lærredet og under dette anses spiralarmeringen. Til højre en slangestuts.

Mares Corallo automaten

I 2004 forærede Erik Østergaard en Mares Corallo automat til selskabet.

Vi har med ganske få undtagelser kunnet finde oplysninger om alle selskabets effekter, men denne automat er en af undtagelserne.

Efter designet og specielt 1. trinnet at dømme er der tale om en meget gammel automat.

Det har ikke været muligt at finde noget om automaten på nettet, men her kunne Phil Thurtle i England hjælpe. Phil svarede; automaten er fra omkring 1964.

Den ovale membran er i midten forsynet med en udblæsningsventil. En metalplade på membranens indvendige side spænder over udblæsningsventilen. Luftforsyningen styres af en vippeventil, der påvirkes af membranen via metalpladen. Trykknappen til manuel aktivering af et luftflow for tømming af automaten forgrener sig inde i automaten i fire ben således, at den påvirker membranen uden at trykke på udblæsningsventilen.

En senere model havde en udblæsningsport i hver side af skjoldet.

Den dykkehistoriske samling – håndledsinstrumenter

Tungdykkerne, der gik på bunden, havde ikke det store behov for instrumenter; det skulle da lige være et kompas. Overflademandskabet havde styr på dybde og tid. Da dykkeren blev frit svømmende, op-

stod behovet for et ur og en dybdemåler til, at holde styr på dekompressionen, hvis der skulle dykkes på dybt vand. Et kompas var også praktisk. De her viste instrumenter er alle fra før instrumenterne blev digitale.

Schweizisk Precimax fra ca. 1960, hvor eksponeringskransen er placeret inde i uret. Doneret af Svend Mikkelsen, Vallensbæk Strand.

Schweiziske Aquastar Benthos 500 fra ca. 1962. Under kronen var placeret en trykknop (mangler), som kunne starte og stoppe den ekstra minutviser således, at der kunne holdes styr på dekompressionen.

Schweiziske Aquastar dybdemåler fra ca. 1960 med 0-deko eksponeringskrans.

Dybdemåler fra franske La Spirotechnique fra ca. 1955 doneret af Dan Bæk Bo Hansen, fra boet efter Arne Bæk Bo Hansen (AB).

Schweizisk Precisa dybdemåler fra ca. 1980 doneret af Peter Nielsen, Mårslet.

Tysk kompas fra ca. 1962. Doneret af Erik Østergaard, Odense.

Dybdemåler fra Drägerwerk ca. 1959 med skæbeviser, der kan 0-stilles med den lille magnet, der sidder i remmen. Doneret af Søren Olsen, Svendborg.

Decometer fra italienske SOS fra ca. 1970. Doneret af Philip Nathansen, Aarhus.

Tysk dybdemåler med integreret kompas. Doneret af Knud-Helge Andreassen, Nykøbing F.

Danmarks første dykkermuseum bliver en del af et nyt Maritimt Museumscenter i Thyborøn

Sven Erik Jørgensen

Idemanden bag Sea War Museum i Thyborøn, Gert Normann fra JD-Contractors A/S har købt Kystcentret, der ligger umiddelbart ved siden af Sea War Museum.

Kystcentret gennemgår i øjeblikket en omfattende ombygning, som skal gøre det klart til at rumme et forlismuseum, Sea Art museum, et eksplosionsmuseum, et dykkermuseum og andre maritime udstillinger som f.eks. fiskeri og hvalfangst. Ud over disse udstillinger kommer centret til bl.a. at indeholde et maritimt bibliotek, en konferencsal og et cafeteria.

Skildpaddespionens bunker, der ligger mellem det tidligere Kystcenter og Sea War Museum, bliver overdækket og kommer til at rumme en udstilling om Anden Verdenskrig.

Det tidligere Kystcenter skal sammen med Sea War Museum og mindeparken for Jyllandsslagets ofre samt et udsigtstårn, der giver udsigt over Nordsøen og mindeparken, indgå i et maritimt museumscenter. Alt dette skal stå færdigt og åbne i foråret 2024. Det er planen efterfølgende at udbygge centret med et redningsmuseum. Det er ambitiøse planer, men Gert Normann har med Sea War Museum vist, at han kan løse opgaven.

Gert har spurgt Dykkehistorisk Selskab om vi vil tage os af dykkermuseet med udstillingsgenstande og viden samt fysisk assistance til opbygning af udstillingen. Det er lige netop et sådant dykkermuseum, som er en del af et større maritimt center, selska-

Effekter til forlismuseet

Forlismuseet vil fortælle historien om skibsforslis, der i særlig grad har sat sine spor i historien. Det er forliste skibe som M/S Hans Hedtoft, Skoleskibet København, S/S Oberon, S/S Jarl og mange flere. Ud over at fortælle historien, vil udstillingen også vise billeder og effekter fra vrage i det omfang det er muligt.

I den forbindelse efterlyser Gert effekter bjærget op fra:

- Fiskemoderskibet Tukan, ud for Hanstholm.
- Færgen Skagerrak, syd for Hirtshals.
- Damperen Oberon i Kattegat.
- Damperen Jarl ved Bornholm.

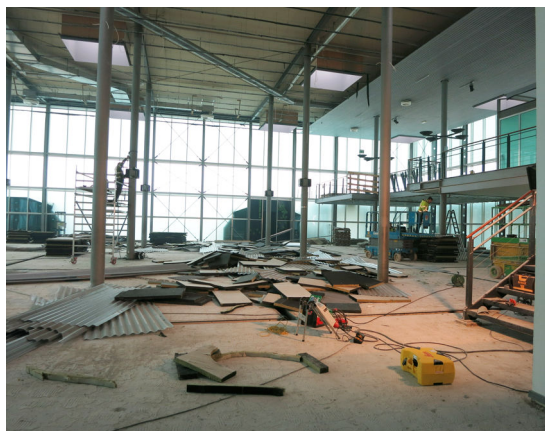
Ligger du inde med effekter fra disse vrage og vil forære eller låne dem ud til forlismuseet, vil Gert Normann (gna@jdcon.dk) gerne høre fra dig. Effekter vil blive udstillet med udlåner eller doners navn.

Effekterne skal være bjærget lovligt. Dvs. at de skal være bjærget inden vraget blev 100 år eller de skal inden 1954 lovligt være bjærget op fra ældre vrage og være i privateje, inden den nye vrage lov trådte i kraft i 1954.

bet har ønske sig siden stiftelsen i 1997 – og nu rykker det meget tæt på.

Den dykkehistoriske udstilling skal planlægges og opbygge i tæt samarbejde med museumscentrets medarbejdere. Planlægningen er i gang.

Selskabet vil få brug for fysisk hjælp til opbygning af udstillingen. Har du tid og lyst til at give et nap med ultimo 2023 og primo 2024 vil vi meget gerne have din hjælp. Kontakt blot vores eventmester Finn Jensen.

Sea War Museum åbnede i 2015.

Generalforsamling 2023 i Ebeltoft

Fin Linnemann Foto: Henning Friis Andersen

Generalforsamlingen blev afholdt den 19. marts i Ebeltoft Marineforenings lokaler. Kl. 1230 bød Formanden Niels B. Mejlhede velkommen til generalforsamlingen. 29 medlemmer havde meldt sig til, men med et forfald på en, deltog således 28 medlemmer. Generalforsamlingen indledtes med fællesspisning af højt belagt smørrebrød og efter denne væsentlige opbygning af den legemlige udholdenhed indledte formanden generalforsamlingen med at foreslå Uffe Frisenette valgt som dirigent. I lighed med tidligere år blev Uffe valgt med applaus.

Uffe kunne konstatere, at generalforsamlingen var lovligt indkaldt og i overensstemmelse med vedtægterne. Herefter fik formanden ordet for bestyrelsens beretning.

Bestyrelsens beretning

Vi slap ud af Coronaens skygge og kunne den 27. august 2022 gennemføre jubilæumsarrangementet med et års forsinkelse. Dive In blev genoptaget med en Dive In på Flådestation Frederikshavn. Vi har aldrig før haft så mange dykninger til en Dive In. Tak

til jer som deltog og fik alle i vandet og sikkert op igen.

Den 15. januar kunne vi indvi vores nye magasin. Der er blevet slæbt meget, specielt af et hold af vores ekstra stærke medlemmer, der tog fat i det helt tunge såsom pumper og gasblander. Tak for indsatsen. Gunnar Broge stod for catering af de ca. 30 medlemmer, der var mødt op til indvielsen og fik serveret grillpølser – nogle i svøb – samt øl og vand – alt ad libitum. Vi skal senere se magasinet. Så kan I selv bedømme resultatet.

Desværre måtte vi i oktober tage afsked med Philip Nathansen, der var vores materielmester. Med Philip forsvandt også de skønne gamle apparater, som mange har fået en god oplevelse med. Den 2-boltshjelm, vi har dykket med var Philips. Vi eller rettere Claus har fået samlet et 2-boltsapparat med en lille fiks 3-cylindret Knap pumpe. Så vi er igen klar til Dive In. Derfor ønsker vi i bestyrelsen også, at Claus overtager som materielmester. Planen er at indvie vores 2-bolts udstyr den 6. maj i Ebeltoft.

Niels Mejlhede fremlagde bestyrelsens beretning

Uffe Frisenette blev igen valgt som dirigent

I et mere end 26 år gammelt selskab vil der være en naturlig afgang af medlemmer, men vi synes, det går for stærkt, og vi kan ikke holde medlemstallet oppe ved nye indmeldelser. Det er ikke kun os, men mere eller mindre hele ”foreningsdanmark”, der mærker presset fra alt det, en moderne familie har at tage sig af i dag.

Vores udgifter er større end indtægterne, hvilket bl.a. skyldes det nye magasin. Det kan naturligvis ikke blive ved. Vi har derfor overvejet, om vi kan styrke selskabets økonomi ved at tilbyde støttemedlemsskaber, der primært retter sig mod virksomheder. Vi har derfor et forslag til supplerung af vedtægterne, som vi vil bede generalforsamlingen tage stilling til. Vi har tænkt os, at et støttemedlemsskab skal koste kr. 5.000,00 om året.

Derfor foreslås vedtægternes § 5 ændret således, at bestyrelsen kan indgå aftale med

Gunnar Broge fremlagde regnskab og budget

virksomheder og andre omkring støttemedlemsskaber.”

For sin støtte får virksomheden 2 X 3 tidsskrifter samt sit logo på bagsiden af Dykkehistorisk Tidsskrift med angivelse af, at virksomheden støtter selskabets arbejde. Der vil ikke være nogen bindingsperiode. Det er her vigtigt, at vi får den rette indgang til aktuelle virksomheder – og her må vi bede om medlemmernes hjælp.

Sven Erik er kommet med tilbud om at holde foredrag i sportsdykkerklubber. To klubber har reageret på vores tilbud, men det går sløvt.

Niels Mejlhede, Finn Jensen og Claus Tegne-Hansen

Hvis vi skal have kommunal støtte, så ligger pengene der, hvis vi kan lave aktiviteter for unge mennesker.

Der er kommet forslag om, at sende Dykkehistorisk Tidsskrift ud med e-mail. Vi vil spare penge, men bestyrelsen anbefaler ikke dette, da bladet bedst muligt kan deles på nettet og motivationen til at blive medlem derved formindskes. Det vil også øge det administrative arbejde.

Denne gang har vi ingen foredragsholder, fordi vi gerne vil fremvise vores lokaler og høre Sven Erik fortælle om samlingen.

Vi har forsøgt at blive godkendt som traditionsbærende forening hos Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse. Det lykkedes ikke, men vi forsøger igen. En fordel er, at vi kan leje værelser i forbindelser med arrangementer på flådestationerne.

Sea War Museum i Thyborøn bliver udvidet med Gert Normanns køb af Kystcentret. Udvidelsen vil omfatte et forlismuseum, et Sea Art museum, et eksplosionsmuseum, et dykkermuseum og andre maritime udstillinger om f.eks. fiskeri og hvalfangst, ud over disse udstillinger kommer centret til bl.a. at indeholde et maritimt bibliotek, en konferencesal og et cafeteria.

Gert har spurgt os, om vi vil tage os af dykkermuseet med udstillingsgenstande og

viden samt assistance med opbygning af udstillingen. Det er lige netop et sådant dykkermuseum, som er en del af et større maritimt center selskabet har ønsket sig siden stiftelsen i 1996 – og nu rykker det meget tæt på.

Følgende arrangementer er planlagte:

- Dive In i Ebeltoft 6. maj 2023.
- Åbent hus Flådestation Korsør 26. august 2023.
- Åbent hus Flådestation Frederikshavn 2. september 2023.
- Kulturnat i København 13. oktober 2023. Vi afventer udspil fra dykkerskolen.
- Nordisk Historical Diving Event i Norge vil blive afholdt i september og vil respektere vores arrangementer.

Bestyrelsens beretning blev vedtaget.

Fremlæggelse af revideret regnskab og budget for det kommende år samt fastsættelse af kontingent

Kassereren Gunnar Broge gennemgik regnskabet for 2022 og med indtægter på kr. 70.081,43 og udgifter på kr. 87.520,26 var der et underskud på kr. 17.438,83, hvor driftsomkostningerne i forbindelse med

Karsten Søgaard Jensen

Sven Erik Jørgensen guidede rundt i udstillingen

flytningen til nye lokaliteter har deres store andel af forøgelsen, I budgettet for 2024 er der derfor taget højde for dette med et kalkuleret underskud på kr. 7.000,00. Gunnar bemærkede i sin fremlæggelse, at en forøgelse af medlemsantallet fra det nuværende 175 også ville være en regnskabsmæssig forbedring.

En ændring af kontingentet til kr. 300/år var samtidig en nødvendighed.

Regnskab, budget og nyt kontingent blev godkendt.

Behandling af indkomne forslag

Bestyrelsens forslag om supplerende af vedtægternes §5 der siger: ”Medlemmerne betaler et årligt kontingent, der fastsættes på den årlige generalforsamling” med ”Bestyrelsen kan indgå aftale med virksom-

heder og andre omkring støttemedlemskaber.” blev vedtaget.

Det fremsendte forslag fra Claus Drescher om at udsende Dykkehistorisk Tidsskrift digitalt blev ikke vedtaget.

Valg af bestyrelse m.v.

Følgende blev valgt med akklamation:

- Formand Niels B. Mejlhede, genvalg
- Kasserer Gunnar Broge, genvalg
- Sekretær Karsten Søgaard Jensen, nyvalg
- Redaktør Dykkehistorisk Tidsskrift Sven Erik Jørgensen, genvalg
- Eventmester Finn Jensen, genvalg
- Materielmester Claus Tegne Hansen, nyvalg
- Revisor Henrik Holten Møller, nyvalg
- Revisorsuppleant Henning Friis Andersen, genvalg
- Bestyrelsessuppleant Kim Schroeder, genvalg
- Bestyrelsessuppleant Jørgen Kjærulf Madsen, genvalg

Eventuelt

I relation til styrkelse af selskabets økonomi blev det fra flere påpeget, at der kunne være fonde at søge om tilskud til selskabet, bl.a. blev Velux Fonden nævnt.

Gunner Broge gjorde opmærksom på, at fonde ikke giver midler til drift.

Det er dog muligt at søge tilskud til projekter, hvilket bestyrelsen vil se på.

Det blev også angivet, at DAO måske kan udbringe tidsskrifter billigere end Postnord. Sven Erik Jørgensen undersøger dette.

Formanden takkede for deltagelsen og de fremsendte forslag.

Dirigenten Uffe Frisenette takkede for god ro og orden og afsluttede generalforsamlingen.

Herefter var der fremvisning af lokalerne under brandstationen under Sven Eriks kyndige forklaring.

Dagen sluttede med kaffe og wienerbrød. Hvor var det dejligt at have set hinanden.

HAENYEO – Havets kvinder

I særudstillingen “HAENYEO – Havets kvinder” dykker M/S Museet for Søfart ned i fortællingen om de kvindelige fridykkere på øen Jeju ud for Sydkoreas kyst.

Haenyeo er havets kvinder. En mere end tusind år gammel sydkoreansk tradition, hvor kvinderne fridykker efter dyr og planter, og lever i symbiose med havet, bølger og storme. I særudstillingen "HAENYEO - Havets kvinder" fortælles gennem fotos, film og genstande historien om de kvindelige fridykkere på øen Jeju ud for Sydkoreas kyst.

Udstillingen er åben til den 3. september.

Slopkisten

Ønsker du at sende et dykkehistorisk signal til omgivelserne, har Dykkehistorisk Selskab udstyret:

T-Shirt i sort med selskabets logo på brystet, tekst "Historical Diving Team" på ryggen, Str. M, L, XL, XXL. Kr. 100/stk.

Sweat-Shirt i marineblå med selskabets logo på brystet, tekst "Historical Diving Team" på ryggen, Str. M, L, XL, XXL. Kr. 200/stk.

Cap i sort med logo. Jubilæumspris kr. 25/stk.

Dykkehistorisk Tidsskrift på DVD, nr. 1 - 60 kr. 100/stk.

Pin - med logo kr. 40/stk.

Klistermærke - med logo kr. 10/stk.

Stofmærke - med logo kr. 40/stk.

Jubilæumsbogen "**Dykning og dykkere i Danmark gennem to århundreder**" kr. 140/stk. så længe lager haves.

Varerne kan bestilles på: dykkehistorisk.dk@gmail.com. Porto tilkommer.

Donationer

Erik Amnitzbøll, Ebeltoft: Aqua-Lung digital dybdemåler med timer. Knud Aagaard, Hjortshøj: Poseidon Cyklon lungeautomat med manometer, Nemrod lungeautomat, Dybdemåler, tysk. Lasse O. Schrøder, Grenaa: Trykluftharpun, 2 stk. 2. trin Apex automat, 2 stk. 2. trin Apex octopus automat, 2 stk. manometre, AGA/Inter-spiro 324, monteringsdele til harnes. Jette Mikkelsen, Ugelbølle (boet efter Erik Mik-

kelsen): Aquatic-Marin Solo og Healthways våddragter, Dräger Duomat, Dräger flaskeventil, 7l flaske med seletøj, Cressi Frog finner, Dräger helmaskerne 61T og R168, Scubapro kniv, Lerche Sport dybdemåler, Suunto kompas, Nikkor/Calypso kamera med 35 mm optik, Seamaster blitz, Sea&Sea Wide Conv. Lens og La Spirotechnique Aqualux lygte.

Hermed vil selskabet takke giverne.

Arrangementer 2023

- Indvielse af vores 2-bolt apparatet den 6. maj i Ebeltoft.
- 15th International Historical Divers Meeting, Germany 16. – 18. juni
- Åbent hus Flådestation Korsør 26. august 2023.
- Åbent hus Flådestation Frederikshavn 2. september 2023.
- Kulturnat i København 13. oktober 2023. Vi afventer udspil fra dykkerskolen.
- Nordisk Historical Diving Event i Norge vil blive afholdt i september og vil respektere vores arrangementer.
- Historical Diving Congress England. Tidspunkt er ikke kendt endnu.

Vi vil få brug for dykkere og hjælpere ved dykningerne.

Detaljer om arrangementerne vil blive uploadet på www.dykkehistorisk.dk.

DYKKEHISTORISK SELSKAB

Dykkehistorisk Selskab er stiftet i Ebeltoft den 17. november 1996 af en bred kreds af dykkeinteresserede fra såvel den erhvervs-mæssige – som den rekreative dykning.

Dykkehistorisk Selskab har til formål at arbejde for bevarelsen af vor dykkehistoriske arv inden for den erhvervsmæssige, videnskabelige, militære og rekreative dykning.

Endvidere i videst mulig omfang at søge at identificere, registrere, bevare og vedligeholde genstande og arkivmateriale, der vedrører dykningens historie eller senere kan blive af historisk interesse samt at formidle viden herom.

Selskabet vil søge at samle interesserede fra alle dykningens områder til en fælles indsats for at bevare vor dykkehistoriske arv og danne ramme om dykkehistoriske studier, drøftelser og aktiviteter samt være ramme om et socialt samvær mellem dykkehistorisk interesserede.

www.dykkehistorisk.dk

www.facebook.com/DykkehistoriskSelskabDanmark

Formand:

Orlogskaptajn
Niels Bucka Mejlhede
Sankt Pouls Plads 1, 1.tv
1314 København K
Tlf.: 29 863933

Kasserer:

Gunnar Broge
Tværgade 7
8300 Odder
Tlf.: 20 304380

Sekretær:

Karsten Søgaard Jensen
Vester Allé 14
Strandhuse
6000 Kolding
Tlf.: 75 538734

Eventmester:

Finn Jensen
Østerbro 37 D, 2. th.
9000 Aalborg
Tlf.: 40 629440

Materielmester:

Claus Tegne-Hansen
Vesterbrogade 100,
3250 Gilleleje
Tlf.: 28 65 58 00

Redaktør:

Sven Erik Jørgensen
Kirsebærvej 5
8471 Sabro
Tlf.: 29890615

Søværnets repræsentant:

Orlogskaptajn
Bo Snekstrup Petersen
Søværnets Dykkertjeneste
Grønlandsvej 14,
4500 Nykøbing Sj.

